

Architectus

1998
Nr 1-2(3-4)

Współczesność

Barbara Jurkowska-Kucharska

Systemy mieszkań i usług dla ludzi starszych

Potrzeby mieszkaniowe i usługowe ludzi w podeszłym wieku w naszym kraju ciągle jeszcze nie są w pełni zaspokojone, a sposób ich zaspokajania pozostawia wiele do życzenia. Wynika to, pomijając trudności gospodarcze, z następujących powodów:

– *atomizacji* gospodarstw domowych, czyli preferowania w budownictwie indywidualnych gospodarstw domowych typu jednorodzinnego, zwanego inaczej rodzinnym lub nuklearnym, prowadzonych przez rodziców z dziećmi, i nierodzinnego, prowadzonych przez osoby

samotne, z pominięciem wielorodzinnego, głównie wielopokoleniowego,

– stereotypowych rozwiązań, nie uwzględniających preferencji mieszkaniowych tej grupy ludzi,

– zbyt małej popularyzacji wiedzy na temat systemów mieszkań i odpowiadających im systemów usług dla tej grupy ludzi.

Rozpatrzmy dwa systemy mieszkań i usług dla ludzi starszych, wynikające z preferowania różnych typów gospodarstw domowych.

System mieszkań i usług dla ludzi starszych, preferujący indywidualne gospodarstwa domowe typu jednorodzinnego i nierodzinnego, z pominięciem wielorodzinnego

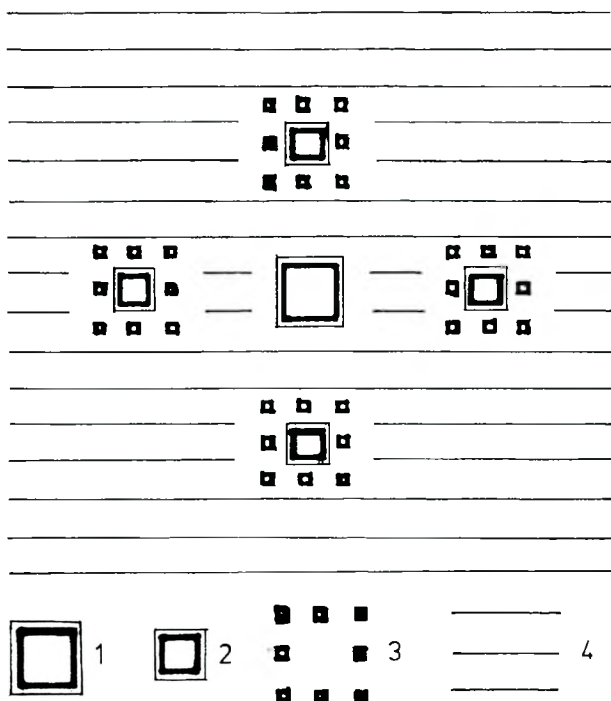
Pominięcie rodzin wielopokoleniowych w systemie mieszkań prowadzi do atomizacji, czyli rozbicia rodzin. Małe powierzchnie mieszkań wymuszają oddzielne zamieszkiwanie dzieci z wnukami oraz oddzielne dziadków lub krewnych.

W dziedzinie kontaktów międzyludzkich takie rozwiązanie daje wszystkim członkom rodziny poczucie niezależności, swobody, daje mniej powodów do konfliktów, ale jednocześnie stwarza poczucie rozłąki, rozluźnienie więzi rodzinnych, obawy o los bliskich, zmniejsza częstość kontaktów, osłabia pomoc w codziennych trudnościach, zubaża wymianę doświadczeń między pokoleniami. Odseparowanie ludzi starych od rodziny stwarza u nich poczucie samotności, bezradności, niepewności, zagrożenia. Ta wielość negatywnych odczuć może przyspieszyć procesy starzenia się i niedołączenia ludzi starych, a co za tym idzie, może przyspieszyć potrzebę opieki z zewnątrz. Dlatego rozłączenie osób starszych z najbliższymi krewnymi często wiąże się z **przerzuceniem**

opieki nad nimi na osoby postronne lub opiekunów z urzędu.

Atomizacja rodzin w dziedzinie mieszkalnictwa powoduje rozbudowanie systemu mieszkań i usług dla ludzi starych. Wymaga ona **budowy większej liczby samodzielnych mieszkań** (oddzielnych dla dziadków, oddzielnych dla dzieci z wnukami), a to oznacza **wzrost kosztów utrzymania odrębnych gospodarstw domowych**, w stosunku do kosztów utrzymania wspólnego gospodarstwa domowego rodziny wielopokoleniowej [1].

Wymaga to również **budowy większej liczby mieszkań dostosowanych do potrzeb ściśle określonych grup**. Są to rozwiązania mało elastyczne, ponieważ, w miarę zmiany statusu i liczby członków rodziny, zachodzi konieczność zamiany mieszkania, z powodu jego wyludnienia lub nadmiernego zatłoczenia, a w razie pogorszenia się zdrowia starszych ludzi mieszkających oddzielnie, **wymaga przeprowadzki** do domu z odpowiednią opieką i usługami.

Modelowy schemat rozmieszczenia usług i mieszkań dla ludzi starych: 1. Centrum koordynacyjno-dyspozycyjne (informacja i pośrednictwo w uzyskaniu mieszkań i usług, poradnictwo, ośrodek kształcenia kadry instruktorskiej, pielęgniarstwa i opiekuńczej). 2. Mieszkalnictwo całkowicie lub częściowo zbiorowe, pełniące rolę ośrodka usługowego dla ludzi starych. 3. Niezależne mieszkania dla ludzi starych. 4. Klasyczne mieszkania dla wszystkich grup ludzi

Przeprowadzka w starszym wieku stanowi ogromny stres, związany ze zmianą środowiska, ogromne obciążenie fizyczne, co negatywnie wpływa na stan zdrowia i przyspiesza proces starzenia się.

Ponadto system ten wymaga budowy **większej liczby zinstytucjonalizowanych form zamieszkiwania ludzi**

System mieszkań i usług dla starszych ludzi preferujący indywidualne gospodarstwa domowe typu wielorodzinnego

Zdrowa moralnie i psychicznie rodzina polska czuje potrzebę więzi międzypokoleniowej i poczuwa się do obowiązku opieki nad wszystkimi jej członkami [4]. Starzy ludzie opuszczają rodzinę tylko w skrajnych przypadkach, gdy są zmuszeni do tego bardzo złymi warunkami mieszkaniowymi lub materialnymi, lub z powodu skłócenia z rodziną.

Mieszkanie dla rodziny wielopokoleniowej jest formą preferowaną przez starszych ludzi, a więc powinno być formą dominującą.

Mieszkanie takie, oprócz typowych pomieszczeń dla rodziny podstawowej, powinno jeszcze zawierać oddzielną sekcję dla starszych członków rodziny, składającą się z sypialni, pokoju dziennego, łazienki i ewentualnie kuchni oraz pokoju gościnnego, który w razie potrzeby może zająć pielęgniarstwo do starszych osób lub opiekunka do dzieci.

Mieszkania dla rodzin wielopokoleniowych można sytuować wśród zabudowy jednorodzinnej i wielorodzin-

starych, w tym zakładów wyspecjalizowanych w leczeniu i opiece nad ludźmi o różnej sprawności psychosomatycznej. Te instytucje państwowe, prywatne i charytatywne muszą przejąć na siebie obowiązki rodziny; koszty utrzymania w takich obiektach są znacznie wyższe niż podczas hospitalizacji domowej [1]. Jednocześnie są to **formy mieszkań najmniej pożądane przez ludzi starych**, dlatego wybierają je tylko w sytuacjach bez wyjścia [4, s. 170–187]. Dla nikogo nie jest zachęcająca perspektywa spędzenia ostatnich lat życia w obcym otoczeniu, w poczuciu osamotnienia, pośród innych schorowanych ludzi. Tych przykrych odczuć nie zniwelują ani komfortowe warunki mieszkaniowe, ani życzliwa, lecz obca opiekunka. Dlatego te formy zamieszkiwania powinno się stosować w minimalnym zakresie, w odniesieniu do osób samotnych lub skłóconych z rodziną.

Wyspecjalizowanym formom mieszkań musi towarzyszyć **rozbudowana sieć usług i opieki**, zarówno domowej, jak i instytucjonalnej. W dużych miastach musiałby powstać system usług, mieszkań i zakładów, nad którym czuwałoby specjalne **centrum koordynacyjno-dyspozycyjne** [2]. Centrum takie informuje i pośredniczy w uzyskaniu mieszkań, usług i opieki na terenie miasta i regionu, prowadzi różne rodzaje poradnictwa dla ludzi starych, prowadzi ośrodek kształcenia kadry instruktorskiej, pielęgniarstwa i opiekuńczej.

Warunkiem koniecznym do dobrego funkcjonowania tego systemu jest jednoczesna realizacja wszystkich jego reform i szczebli, czyli realizacja wszelkich form mieszkań, ze wszystkimi odpowiadającymi im formami usług.

Uwzględniając wymienione cechy systemu oraz gorszą sytuację finansową ludzi starych (emerytury, renty) i gorsze warunki mieszkaniowe niż ogółu ludności, widzimy, że jest to system dla bogatych społeczeństw, w których istnieją słabe więzi rodzinne.

Ich rozwiązania powinny być elastyczne, tj. dostosowane do zmiennego cyklu rodziny. W zabudowie wielorodzinnej istnieje możliwość sytuowania na jednej kondygnacji dwóch małych mieszkań i dwóch sekcji pokoi gościnnych, które można dowolnie łączyć z tymi mieszkaniami.

Oprócz dominującej formy mieszkań z wielorodzinnymi gospodarstwami domowymi wystąpią w tym systemie mieszkania z indywidualnymi i jednorodziennymi gospodarstwami domowymi oraz instytucjonalnymi. Będzie to mała liczba mieszkań przeznaczonych bądź dla osób samotnych lub skłóconych z rodziną, bądź samotnych z wyboru. Głównie z tej grupy osób rekrutować się będą przyszli mieszkańcy domów opieki społecznej, tj. domów starców i domów dla przewlekle chorych.

Wymieniony system wydaje się mieć więcej cech predestynujących go do lansowania w naszych warunkach z wielu powodów.

W Polsce przeważają dobre stosunki ludzi starych z rodziną i większość z nich mieszka i gospodaruje wspól-

nie z dziećmi i ich rodzinami [4]. Daje to im wspólne korzyści wymierne i niewymierne: poczucie więzi rodzinnej, bezpieczeństwa, wzajemną pomoc i opiekę, wymianę doświadczeń między pokoleniami. Wspólne zamieszkiwanie zmniejsza koszt utrzymania całej rodziny, nie wymaga częstych przeprowadzek.

W systemie tym jest potrzebna budowa mniejszej liczby oddzielnych mieszkań, przeznaczonych dla osób samotnych, skłóconych z rodziną lub samotnych z wyboru.

Wobec opieki rodziny, potrzeba mniej zinstytucjonalizowanych form mieszkań, a co za tym idzie mniej nakładów funduszy społecznych na utrzymanie tego typu obiektów i opiekę w nich.

To wszystko wymaga skromniejszej sieci usług instytucjonalnych stacjonarnych i ruchomych.

Rozwój systemu mieszkalnictwa i usług, w którym przeważają wielorodzinne gospodarstwa domowe dla rodzin wielopokoleniowych, wydaje się wskazany w naszym kraju, ponieważ wymaga mniejszych nakładów na prowadzenie i utrzymanie mieszkań i usług, a także na opiekę nad ludźmi starymi. Jest to ważne w warunkach kryzysu gospodarczego, a jednocześnie jest zgodne z preferencjami sposobu zamieszkiwania tej grupy ludzi.

Rozwiązanie to nie wyklucza osiągnięcia rozbudowanego systemu różnorodnych mieszkań i usług. Wymaga to jednak dłuższego czasu i mniejszego zinstytucjonalizowania, jest zatem bardziej naturalne i tańsze.

Bibliografia

- [1] Frąckiewicz L., Żakowska-Wachelko B., *300 wiadomości o starości*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1987.
- [2] Jurkowska-Kucharska B., *Klasyfikacja form zamieszkania dostosowanych do potrzeb ludzi starszych*, Praca doktorska, Wrocław 1976.
- [3] Kozińska D., *Problemy mieszkaniowe*, [w:] „Encyklopedia seniora”, Wiedza Powszechna, Warszawa 1986, s. 208–223.
- [4] Piotrowski J., *Stosunki rodzinne osób starszych*, [w:] „Encyklopedia seniora”, Wiedza Powszechna, Warszawa 1986.

Housing and service system for elderly people

It has been pointed to the differences between two housing and service systems for elderly people. One of them is designed for

a community in which nuclear families prevail, the other, for extended families.